

SOYSAL DAVASI ÖNCESİ AVRUPA ÇALIŞMALARI ORTAK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI ÖĞRENCİLERİ (EUROMASTER) BİLGİ BÜLTENİ

19 Şubat 2009'da Avrupa Toplulukları Adalet Divanından çıkacak olan Soysal kararı hem Türkiye hem de Avrupa Birliği için büyük önem taşımaktadır. Bu karar Türkiye tarafı için vizesiz Avrupa'ya gidiş bileti olabileceken, Avrupa Birliği için de hukukun üstünlüğüne riayet sınavı olacaktır. Bizim buradaki amacımız 1963 yılında imzalanan Ankara Anlaşması ile günümüze kadar

geçen süreçte Avrupa Birliği ülkelerinin Türk vatandaşlarına karşı özellikle 1980'den sonra uyguladığı vize uygulamasının ne kadar hukuk dışı bir uygulama olduğunu vurgulamak ve bunu yaparken sonuçları itibariyle bunun sadece vize problemi olmadığını aynı zamanda kazanılmış hakların tümünden müzakere edildiğini göstermektir. Her şeyden önce Soysal davasını kısaca açıklamak yerinde olacaktır.

Türkiye Almanya hattında tır şoförlüğü yapan Mehmet Soysal, İbrahim Savatlı ve Cengiz Salkım, 14 Mart 2001 ve 1 Şubat 2002 yıllarında Berlin İdare Mahkemesi'ne dava açmıştır ve dava, 3 Temmuz 2002'de reddedilmiştir. Davacılar bunun üzerine, Berlin Eyalet Mahkemesi'ne gittiler. Berlin Eyalet Mahkemesi, davayı Avrupa Toplulukları Adalet Divanı'na havale etmiştir. Bunun üzerine Adalet Divanı Avrupa Komisyonundan görüş istedi. Avrupa Komisyonu verdiği yazılı beyanında Mehmet Soysal lehine görüş belirtirken, 2 Eylül 2008 tarihindeki duruşmada bu görüşünü geri çekmesi, hukukilik tartışmalarına yol açtı. Şimdi, bu tartışmaların temeline inmek için Avrupa hukukun yasal doğasını kısaca incelemek ve bu doğrultuda verilen kararlara göz atmak gerekmektedir.

Avrupa Birliğinin, bir farklılıklar birliği olarak yaşayabilmesi için, her şeyden önce hukukun üstünlüğünün sağlamış olması ve farklı çıkarlar söz konusu olsa bile bu ilkedен sapmaması gerekir. Bu konuda atılmış en önemli adımlar, Roma Anlaşmasında yok iken, ATAD'ın verdiği kararlarda açıkça belirtilmiştir. Devletler arası hukuktan farklı olarak, ATAD gibi bir kurumun kararlarının bağlayıcı nitelikte olması ve "ikincil hukuk" sayılması Topluluk hukukunun eşsiz yapısını gösterir. Buna örnek olarak 1963 yılında verilen ilk karar "Van Gend en Loos" davasındaki "Topluluk hukukunun doğrudan etkililiği" hükmüdür. Daha sonra 1964 yılında verilen meşhur "Costa v. ENEL" kararında, ATAD açık hükümlerle Topluluk hukukunun ulusal hukuktan üstün olduğunu ve buna bağlılığın entegrasyon için yaşamsal öneme haiz olduğunu belirtmiştir. Bu çerçevede inceleyeceğimiz anlaşmaları ve davaları hukukun üstünlüğü prensibiyle tartışacağız.

1963 yılında Türkiye ve Avrupa Ekonomik Topluluğu arasında imzalanan Tam Üyelğe Dönük Ön Üyelik Antlaşması (Ankara Antlaşması) hem Türkiye hem de Avrupa

Toplulukları üye devletleri için bağlayıcı nitelikte bir anlaşmadır. Yani bu antlaşmadan doğan zorunlulukları ve verilen hakları her iki taraf da uygulamak zorundadır. Bu durumda bu antlaşma ne demektir?

Ankara Antlaşması Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği için atılan ilk adımdır. Bu antlaşma ile serbest dolaşım, yerleşim hakkı ve gümrük birliği gibi temel hak ve özgürlüklerin önündeki engelleri aşamalı olarak kaldırılması öngörülmüştür. 1973 yılında eklenen Katma Protokol ile bu hükümler 41. madde hakların geriye doğru kötüleştirilemeyeceği ilkesi ile pekiştirilmiştir. Bu maddeye göre;

“Akit taraflar, aralarında yerleşme hakkı ve hizmetlerin serbest edinimine yeni kısıtlamalar koymaktan sakınırlar.”

Aynı zamanda Roma antlaşmasının 53. maddesi de çok benzer bir şekilde yoruma yer vermeksizin der ki;

“Üye devletler kendi topraklarında diğer üye devletler uyruklarının yerleşme hakkına kısıtlamalar getiremezler”

Bu iki hüküm, taraf devletlerin entegrasyon sürecini başarıyla yürütebilmesi için başat etken olarak algılanmaktadır. Ayrıca, hukukun üstünlüğü açısından antlaşmalara taraf ülkelerin uyması gereken başlıca kuraldır. Buna örnek olarak 1974 yılında verilen “*Heagaman*” kararını incelediğimizde şunu göreceğiz ki; Yunanistan ile yapılan Ankara Anlaşması ile aynı niteliklere sahip Atina Anlaşması Topluluk hukukunun parçası olduğu ATAD tarafından teyit edilmiştir. Bu açıdan Ankara Anlaşması da aynı şekilde Topluluk hukukunun bir parçasıdır.

ATAD'ın yetkisini ve Türkiye ile yapılan Ortaklık Anlaşmasının Topluluk hukukunun ayrılmaz bir parçası olduğunu görebilmemiz için *Heagaman*'dan 13 yıl sonra verilen Demirel Kararı'nı ve/veya 1989'daki Yunanistan'ın Komisyon'a karşı açtığı davanın kararını beklemek gerekiyordu.

AB-Türkiye ilişkilerini oluşturan birincil hukukun, Ankara Anlaşması ve Katma Protokol, Atina Anlaşması gibi, Avrupa Hukuku'nun bir parçası olduğu 1990 tarihli *Sevince* Kararı ile organ kararlarının (ör: Ortaklık Konseyi Kararları gibi) yine Avrupa Hukuku'nun ayrılmaz bir bütünü olduklarını mahkeme teyit ediyordu. 1990 yılında verilen *Salih Zeki Sevince* kararında ATAD, AET ile Türkiye arasında yapılan Ankara Anlaşması ve eklerinin niteliğinin Avrupa Toplulukları'nın doğrudan

uygulamakla yükümlü olduğu anlaşmalardan olduğu belirtmiştir. Böylece ATAD tarafından Ortaklık Anlaşmalarının Topluluk Hukukunun ayrılmaz parçası olduğu vurgulanmıştır ve onları yorumlama hakkı sadece ATAD'a aittir.

Yukarıda belirttiğimiz gibi hukukun üstünlüğü ilkesi ışığında ve Ortaklık anlaşmalarının doğrudan bağlayıcı niteliğiyle kazanılmış haklarımızı özgürce kullanılabilmemiz gerekmektedir. Yine de Katma Protokolün 41/1 maddesinde bahsedilen “geçmiş tarihte kazanılan bir hakkın o tarihten başlamak kaydıyla geriye doğru kötüleştirilemeyeceği ilkesi” yani “Standstill Clause” günümüzün Avrupa Birliği üye ülkeleri tarafından görmezden gelinmektedir. Bu hüküm geriye doğru kötüleştirmelerin yapılamayacağını garanti altına almakla kalmayıp, daha sonra yürürlüğe girmesi mümkün olabilecek kötüleştirme yasalarının da uygulanamayacağına dair tespittir. Buna rağmen, 1973 yılında vize uygulamasının olmadığı topluluk devletleri 1980lerin başından itibaren vize uygulamasına geçmiş ve Topluluk hukukunun en temel ilkelerine ters düşmüştür. 2000 yılında verilen *Abdülnasır* kararından bugüne kadar ATAD, bu davalarda üye ülkelerdeki vize uygulamalarının hukuki olmadığı doğrultusunda karar vermiştir. Sonuçta, bu vize uygulaması uyum sürecinde şartları kötüleştiren bir uygulama olduğu kabul edilmiş, bu karar 2003 tarihli *Abatay/Şahin* ve 2007 tarihli *Tüm/Darı* davalarında yinelenmiştir.

Sonuç olarak yukarıda sıralanan sebepler göz önüne alındığında, Soysal davası sadece bir vatandaşın vize ile ilgili bir sorunu olmaktan ziyade, bundan sonraki süreçte Türk vatandaşlarının Ankara Antlaşması ve Katma Protokol’deki edinmiş hakları konusunda nasıl bir yol izleneceği ile ilgilidir. Bu açıdan bakıldığında davada çıkacak karar son derece önemlidir. Yine yukarıda belirttiğimiz gibi Ankara Antlaşması ve Katma Protokol’deki sarıh maddeler varken ve bundan önce yine yukarıda belirttiğimiz gibi ATAD kararları yoruma mahal vermeyecek şekilde ortada iken verilecek menfi bir kararın hukukun üstünlüğünü zedeleyeceği ve böyle bir kararın ATAD’ın uluslar üstü olma, tarafsız olma ilkesine gölge düşüreceği açıktır. Bizi bu kaygıya iten esas sebep ATAD’ın geçmişte verdiği kararlar değil, Soysal davasında komisyonunun –bizim siyasi olduğunu düşündüğümüz- tavrıdır. Umuyoruz ki davadan çıkacak sonuç hukukun üstünlüğü ilkesine paralel olacaktır.

Kamuoyuna saygıyla duyurulur.

Akdeniz Üniversitesi,
Avrupa Çalışmaları Ortak Yüksek Lisans Programı (EuroMaster) Öğrencileri

Ali Duman
Çağla Kosova
Gökhan Aktuğ
Kadir Çakar
Mehmet Ali Göngen
Natalia Shulgina
Sena Elif Kütük
Umut Ezgi Bozdağ

Euromaster hakkında daha geniş bilgi için lütfen tıklayınız

<http://proje.akdeniz.edu.tr/iibf/euromaster/>

Tel: +90 242 310 64 12

euromaster@akdeniz.edu.tr